

'Iedereen heeft het over deze roman
over Nadia Comăneci. Geweldig!
Een sprookje dat ons betovert.' - *Elle*

DE KLEINE

ROEMEENSE

DIE NOOIT

GLIMLACHTE

**LOLA
LAFON**

Over het boek

Ze was als een elfje, de kleine Roemeense turnster die de wereld veroverde in de jaren van de Koude Oorlog. Geroemd om haar sierlijkheid en perfect uitgevoerde bewegingen, haalde ze de hoogste score ooit tijdens de Olympische Spelen. Ze groeide uit tot een idool en werd in eigen land het symbool van het succes van het communisme. Maar op een dag groeide de kleine fee op en veranderde het meisje in een vrouw. Sportcommentatoren betreurden de transformatie van hun idool, en hoewel de medailles nog bleven komen, begon de mythe af te nemen.

De kleine Roemeense die nooit glimlachte is het verhaal van Nadia Comăneci die ondanks haar verbeterheid en discipline door haar lichaam en de buitenwereld verraden werd. Met bravoure en in een wervelende stijl ondervraagt Lola Lafon een wereld die kleine meisjes graag klein houdt uit angst dat ze hun magie verliezen.

De pers over het boek

‘Een sprookje dat ons betovert.’ - *Elle*

‘*De kleine Roemeense die nooit glimlachte* is een verhaal over sierlijkheid dat zelf ook sierlijk is.’ – *Le Monde*

‘Een indrukwekkende, meesterlijke en poëtische roman, net zo kunstig als Comăneci’s bewegingen.’ – *Télérama*

‘Lola Lafon speelt een zeer geraffineerd spel.’ – *Lire*

‘Iedereen heeft het al over de vierde roman van Lola Lafon over Nadia Comăneci. Geweldig!’ – *Elle*

‘Lola Lafon is een acrobate van de letteren: haar woorden wervelen, tonen met gevoeligheid emoties, beschrijven sportieve prestaties met sierlijkheid, en landen, alsof het magie is, precies op de juiste plaats.’ – *Le Figaro*

Over de auteur

Multitalent Lola Lafon, Frans-Russisch-Pools van origine, opgegroeid in Boekarest en Parijs, had zich eerst aan dansen gewijd, voordat ze muzikante werd en ging schrijven. *De kleine Roemeense die nooit glimlachte* is haar vierde boek en haar grote doorbraak in Frankrijk met meer dan 85.000 exemplaren verkocht. Haar eerdere romans zijn alom gelauwerd en de derde is voor theater bewerkt en wordt momenteel verfilmd.

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de romans en literaire thrillers van uitgeverij Signatuur? Meldt u zich dan aan voor de literaire nieuwsbrief via onze website www.uitgeverijsignatuur.nl.

Lola Lafon

De kleine Roemeense die nooit
glimlachte

Vertaald door Manik Sarkar

e-bookeditie, mei 2015

SIGNATUUR

2015

© 2014 Editions Actes Sud, Arles

Oorspronkelijke titel: *La Petite Communiste qui ne souriait jamais*

Vertaald uit het Frans door Manik Sarkar

© 2015 Uitgeverij Signatuur, Amsterdam en Manik Sarkar

Alle rechten voorbehouden.

Omslagontwerp: Studio Ron van Roon

Typografie: Pre Press Media Groep, Zeist

ISBN gebonden editie 978 90 5672 523 5

ISBN e-book 978 90 449 7337 2

NUR 302

Eerste druk, mei 2015

Tweede druk, e-book, mei 2015

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veelevoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

De meisjes hebben hun geweren weggezet. Ze lopen de zee in en beginnen te zwemmen. Het zweet stroomt langs hun hals, onder hun oksels, over hun rug.

- MONIQUE WITTIG, *Vrouwenguerilla*

Een raadgeving die ik indertijd heb gekregen en nooit ben vergeten: je moet nooit aan meer dan twee personen hetzelfde verhaal vertellen, anders ben je de klos als ze hun rapporten voor de Securitate opmaken.

- ANONIEM, Roemenië, 1980

Woord vooraf

De kleine Roemeense die nooit glimlachte wil geen historische reconstructie van het leven van Nadia Comăneci zijn. Hoewel de data, plaatsen en gebeurtenissen zijn gerespecteerd, heb ik er verder voor gekozen het stilzwijgen van de geschiedenis en de hoofdpersoon op te vullen en de draad te volgen van diverse hypothesen over, en versies van een verdwenen wereld. De gesprekken tussen de vertelster en de turnster zijn een gedroomde fictie, een manier om weer geluid te krijgen bij de nagenoeg stomme film van Nadia C.'s loopbaan tussen 1969 en 1990.

L.L.

EERSTE DEEL

Hoe oud is ze, vraagt de juryvoorzitster ongelovig aan de trainer. Van het antwoord – veertien – krijgt ze de rillingen. Wat dit meisje net heeft laten zien tart alle getallen, alle woorden, alle beelden. Dit valt niet meer te begrijpen. Wat er zojuist is gebeurd kun je onmogelijk jureren. Ze wierp de zwaartekracht van zich af, haar frêle lichaam wentelde vrij door de atmosfeer.

Waarom heeft niemand gezegd dat we die kant op moesten kijken, tieren degenen die net niet hebben gezien hoe Nadia C. zich op de tien centimeter brede balk achteroverwierp, met gekruiste armen naar de maan trapte en een sprong in den blinde maakte; ze wenden zich naar elkaar toe, snap jij het, snapt iemand het?

Het elektrische scorebord vermeldt COMĂNECI NADIA, ROMANIA, gevolgd door 73, haar rugnummer. Maar waar haar cijfer moet staan: niets.

Wachten. Bleek lopen de Sovjet-turnsters heen en weer bij de banken die gereserveerd zijn voor de trainers en de deelnemers die al aan de beurt zijn geweest. Ze weten het. De teamgenotes van de Roemeense zijn op van de zenuwen, Dorina klemt haar handen in elkaar, Mariana prevelt onafgebroken hetzelfde zinnetje, weer een ander zit ineengedoken met haar ogen dicht; Nadia zelf zit iets verderop, haar paardenstaart zit scheef en ze kijkt niet naar het scorebord. Béla, haar trainer, ziet het als eerste: hij steekt zijn armen in de lucht en werpt zijn hoofd achterover; eindelijk draait ze zich om en dan ziet ze haar straf, die verschrikkelijke 1 die met oplichtende cijfers voor het oog van de camera's van de hele wereld verschijnt. Eén komma nul nul. In haar hoofd gaat ze alle mogelijke fouten langs, eventueel bleef ze bij het neerkomen

van die lastige achterwaartse sprong niet helemaal stabiel, maar waar heeft ze dit aan verdiend? Béla neemt haar in zijn armen: maak je niet druk, liefje, we tekenen protest aan. Maar een van de juryleden, de Zweed, trekt haar aandacht. Omdat hij opstaat. Omdat hij haar aanstaart, met tranen in de ogen. En iedereen zal haar zo vaak over dat moment vertellen dat ze tegenwoordig niet zeker meer weet of ze het wel echt heeft meegemaakt: misschien heeft ze het alleen op televisie gezien, misschien is die gebeurtenis voor een film geschreven.

Het publiek is overeind gekomen, vanuit de achttienduizend lichamen loeit een storm op, hun voeten dreunen ritmisch op de grond en te midden van al dat kabaal beweegt de Zweed zijn mond, hij spreekt onhoorbare woorden, duizenden fototoestellen creëren een onregelmatige regen van flitslicht, ze ziet hem maar half, wat doet hij, hij spreidt zijn vingers, de hele wereld filmt de vingers die het jurylid naar haar opsteekt. En dus steekt het meisje haar handen ook op, ze vraagt om bevestiging, is het... een tien? Hij knikt zachtjes, terwijl hij zijn vingers gespreid voor zijn gezicht houdt, honderden camera's het kind aan zijn blik onttrekken en de meisjes van de Roemeense ploeg om haar heen dansen, ja, liefje, ja, die één komma nul nul is een tien.

Het bord draait langzaam heen en weer, van de jury via de turnsters naar het publiek, en toont die één die je moet opvatten als een tien. Een verkeerd geplaatste komma. Of beter gezegd: een komma die koppig weigert van plaats te veranderen. Iemand rent tussen de pers en de jury heen en weer, zijn officiële T-shirt JEUX DE MONTRÉAL 1976 kleurt donker onder de oksels, hij veegt zijn voorhoofd af. De juryvoorzitster gebaart hem bij haar te komen, er is te veel rumoer, het apparaat is ontregeld geraakt, dat moet wel, en vanwege al het gefluit moeten ze zich naar elkaar toe buigen: is dit een grap of zo? De camera's van de hele wereld kijken mee, het is de eerste wedstrijddag! Waar is die kerel van Longines? De ingenieur die de scoreborden heeft uitgedacht, probeert over de journalisten die rond het meisje neergeknield zitten heen te stappen en de tafel te bereiken waarachter de druk gesticulerende juryleden zitten: dat systeem van jou, dat deugt niet! En

hij schreeuwt tegen de afgevaardigde van het IOC die zijn andere oor dichthoudt om hem te kunnen verstaan: bij de andere wedstrijden werkt het wel, daar WERKT het gewoon, een computer maakt geen fouten, jullie hebben hem van slag gebracht, hij wijst naar de jury, maar alles is nu anders, niemand let nog op hem, de juryleden zijn toeschouwers geworden, ze huilen en klappen voor dat meisje dat vlak bij haar trainer is gaan zitten, met haar smalle rug naar het seniele apparaat dat nog steeds mopperend verkondigt: één komma nul nul.

In de pauze wordt er overlegd. Goed. Heeft Roemenië (of iemand van de ploeg) toegang tot de computers gehad? Heeft ze iets geslikt dat het systeem in de war kan hebben gebracht? Wat een onzin, jullie proberen je gewoon in te dekken, echt niet te geloven! De zwartepiet wordt over en weer geschoven. Het olympisch comité heeft ons er bij de voorbereiding van verzekerd dat een tien bij het turnen niet voorkomt, protesteren de technici van Longines, die door de pers pesterig 'Team één komma nul nul' worden genoemd. Om 13 uur 40 volgt de uitspraak: bij het vastleggen van de ongebruikelijk hoge score is de database gecrasht. Het meisje heeft de computer verslagen.

Ze hebben tot de volgende ochtend de tijd om het systeem aan te passen aan het meisje. Ze drukken op knoppen, ze voeren programma's uit. Er moet nog een cijferpositie bij. De komma moet verplaatst worden. Hoe groot is de kans dat ze dit herhaalt, denken jullie dat 'het' morgen weer gebeurt? Ik weet het niet, antwoordt het Engelse jurylid. Ik weet het niet, antwoordt het Tsjecho-Slowaakse jurylid. Ze proberen zich figuren op de balk voor te stellen die een tien verdienen. Het lukt ze niet. Niemand heeft bij olympisch turnen ooit een tien gehaald. Ze worden opnieuw uitgehoord. Weten jullie zeker dat je je niet hebt laten meeslepen door het enthousiasme van de toeschouwers? Nee, zeggen ze, ze hebben het kind echt op de huid gezeten, gespeurd naar elk mogelijk foutje, maar niks. Niet een. Sterker nog: sommige juryleden waren liever nog een stap verder gegaan door haar een elf te geven! Een twaalf, doet het Canadese jurylid er direct een schepje bovenop. Er moeten nieuwe cijfers worden

bedacht! De cijfers moeten worden afgeschaft!

‘Als Comănesci het had opgenomen tegen een abstractie in plaats van tegen menselijke rivalen, had ze dan nog steeds een tien moeten krijgen?’ vraagt men aan Cathy Rigby, de voormalige turnster die nu de Olympische Spelen verslaat voor ABC. ‘Als Nadia helemaal alleen in een lege kamer hetzelfde had gedaan als wat ze nu deed, had ze nog steeds een tien verdiend, vind ik,’ antwoordt Rigby, nadat ze de mogelijkheid heeft overwogen om abstracties te bedenken die nog abstracter zijn dan perfectie.

Men probeert het gebeurde in te dammen. Het olympisch comité eist dat Nadia meteen de volgende ochtend drie extra dopingcontroles zal ondergaan. Er wordt gediscussieerd. Zijn we getuige van het ontstaan van een nieuwe generatie turnbaby’s, of is ze een geval apart? Dit is een geopolitieke aardverschuiving. De Sovjet-trainers wordt de les gelezen: we laten ons toch niet door Roemenië vernederen, kameraden, Ljoedmila zal ons redden! Maar ’s middags eindigt Ljoedmila haar grond oefening in de pose van een tragisch standbeeld, en op haar oefening volgt meetbaar applaus, waarna ze onder de ogen van de onverstoorbare Roemeense snikkend in de armen van haar trainer valt.

De elementen worden erbij gehaald: zwemt ze in een oceaan van lucht en stilte? De hele sport wordt terzijde geschoven: die is te ruw, bijna lomp in vergelijking met wat hier gebeurt. Nee, ze moeten schrappen en opnieuw beginnen: het is niet zo dat ze de ruimte vormgeeft, ze is de ruimte, ze straalt geen emotie uit, ze is emotie. Ze verschijnt – een engel – zie dat aureool om haar heen, die wolk van hysterisch flitslicht, ze verheft zich boven wetten, regels en zekerheden, een sublieme poëtische machine die alles in de war schopt.

Haar oefening wordt besproken: ja, inderdaad, in de Olga van de Spelen van München in 1972 zag je al een eerste aanzet van Nadia, maar nu met Nadia krijg je alle gangen tegelijk geserveerd! Gratie, precisie, grootse gebaren, risico’s en kracht, en je ziet er niets van! Men zegt dat ze haar oefening vijftien keer achter elkaar kan uitvoeren. En dan die botten... van zijdedraad zijn ze. Superieur van vorm. Elastisch.

Ze zoeken, ze jongleren met dit soort woorden om haar te kunnen schetsen, steeds in een andere volgorde. Het kleine communistische elfje. Het kleine communistische elfje dat nooit glimlacht. Het woord 'schattig' wordt doorgestreept omdat dat de laatste paar dagen veel te vaak is gebruikt, ook al klopt het wel: ze is pijnlijk schattig, onverdraaglijk snoezig. En als je gedwongen wordt haar vanuit een volwassen optiek te bekijken, tja, dan heb je zin om in haar ijverige kindsheid te kruipen, dan wil je zo dicht mogelijk bij haar zijn, bij wat beschermd wordt door dat smetteloze gymnastiekpakje dat geen spoortje van transpiratie vertoont. 'Een olympische Lolita van krap veertig kilo, een schoolmeisje van veertien met een jongensfiguur dat op verzoek alle kanten op buigt,' schrijven ze. Men wil de vonken aanraken die van dat magische, drukke speeltje afspatten. Zich losmaken van het eigen logge organisme en de langzame hormonen. Het meisje wakkert verlangen aan, je wilt haar bezitten, o, dat verlangen om haar aan te raken, dicht bij haar te zijn, in een spiraal van steeds heviger verlangen, en dan is het alweer voorbij, de betovering op de balk heeft negentig seconden geduurd. Het is een epidemie. Voor de finale vragen zwarthandelaren honderd dollar voor kaartjes die gewoonlijk zestien kosten, want iedereen wil ze zien, die acrobatische toeren waarbij je gaat vrezen dat ze te licht is om ooit weer op haar voeten terecht te komen. En als ze op haar gevaarlijke sprongen afrent geven haar ellebogen haar nog meer snelheid, is het samengedrukte vlees in het witte turnpakje absoluut ferm, en dan wordt ze een vliegend mechaniekje dat op geniale wijze ontsnapt aan haar geslacht, dat afreist naar een magische, ongerepte en superieure kindsheid.

Men gaat de dingen anders zien. Nadia is een nieuw uitgangspunt. De andere turnsters zijn vergissingen, afwijkingen van het ideaal. Door haar verzwaren de jaren die haar scheiden van degenen die men 'de rest' begint te noemen, en die op het moment dat het kind de mat op stapt, nerveus aan het textiel bij hun billen plukken. Ze moeten hun vlees verbergen, alles wegstoppen wat opeens te veel, ongepast, ja zelfs belachelijk lijkt. Hun turnpakjes zijn opeens te diep uitgesneden, te strak misschien voor hun

samengedrukte jongevrouwenborsten die tijdens de sprint naar het paard onmerkbaar bewegen. Al die dingen, borsten en heupen, vertragen je salto's, legt een expert tijdens de herhaling uit, ze maken je zwaarder als je springt en verstoren de lijn. Ljoedmila is 'afschuwelijk vrouwelijk'. Op de foto in een dagblad lijkt ze buitenproportioneel naast de Roemeense nimf, en Olga – tja, die is bijna gênant. Bij de huldiging van haar Roemeense rivale blijft de camera op haar hangen: ze is lijkkbleek. Nee, ze is niet moe, ze is versleten: ze is twintig, bijna eenentwintig, en – je hoort het gelach van de journalisten in de studio – bijna een oude vrouw die, tja, versleten is.

Maar dan fronsen anderen hun wenkbrauwen: zeg, laten we wel sportief blijven. Een dame, dat klinkt beter, Ljoedmila is een *grande dame*. En Olga is toch ook een elfje geweest, ooit zal Nadia doormaken wat zij nu doormaakt. Op hetzelfde moment blijft het beeld stilstaan bij de Roemeense met het piepkleine gezichtje, die nerveus op haar duimnagel bijt, en de commentator mompelt: 'Wat een poezelig duimpje...'

Herhaling

Het geluid van de video lijkt bewerkt. Alsof het gekraak van de leggers, die ze er op de millimeter precies van langs geeft, wordt versterkt. Er hangt een trilling omheen die een angstaanjagende, repetitieve nadruk legt op haar lichaam dat om de leggers kronkelt. Het meisje knijpt haar lippen samen van de inspanning, haar schouders trillen licht onder de schok als ze de leggers heeft losgelaten, ertussen in om haar as draait en het toestel dan weer vastgrijpt. Een ogenblik blijft ze op de hoogste legger onbeweeglijk op haar handen staan. Een driehoek, een rechthoek die langzaam gelijkbenig wordt, dan een i, een lijn van stilte, ingehouden adem, de oefening in geometrie is bijna voorbij, Nadia kondigt het einde aan, ze kromt haar rug, trekt haar knieën onder haar kin voor een riskante dubbele sprong die alleen de heren kunnen, iedereen dacht naar de oefening van een sylfe te kijken en nu leent ze verdorie iets van de heren en geeft ze hun het pak slaag van hun leven. Vrouwelijke gillets en kreten van vreugde ontsnappen aan de massa van achttienduizend toeschouwers, en accentueren haar voeten in witte schoentjes die zonder enige weifeling op de vloer belanden. Haar holle rug vormt een komma tot aan haar vingers die de hemel kriebelen, ze groet. En opnieuw vertoont de computer die 1,00, terwijl ze naar Béla rent die zijn armen voor haar spreidt.

Nu maakt ze een pirouette op de balk, verlicht door de waanzinnige glimwormen van de flitsers, een springerig licht. Het kind lijkt iedereen de adem te benemen. Ze begint aan een dubbele salto met schroef en verlost het publiek, alsof het niets is, met een volkomen stabiele landing; daarna lijkt de volumeknop

opeens open te gaan en brult het publiek van bewondering en opluchting dat ze niet is gevallen. En allemaal rennen ze naar hun redactiekamers en hun telefoons, een tien, een tien, ja, schrijf op, *she's perfect*, kopt *Newsweek*, nooit eerder vertoond, perfectie bestaat toch in deze wereld: 'Wie een woord zoekt om een aanblik te beschrijven die zo mooi is dat er geen woorden voor zijn, kan voortaan "nadiaal" gebruiken,' schrijft een columnist uit Québec. De juryleden moeten aan Béla vragen welke figuren ze nu eigenlijk heeft uitgevoerd, ze hadden geen tijd om het goed te zien.

*

Het is middernacht in Onești, een stadje in Roemeens Moldavië ten noordoosten van Boekarest. Op het scherm rent het kind, een klein, gedreven mensje, een mechaniek dat negentig seconden lang in de lucht wordt geworpen door degenen die haar aanzetten om de mooie ballerina uit de Sovjet-Unie uit te schakelen, die vergeleken met haar soft en wulps beweegt.

Stefania is onder de eetkamertafel gekropen, ze houdt uit voorzorg haar handen als een rolluik voor haar ogen; grootmoeder en Gheorghe vragen of ze wil ophouden met die onzin. Een woedend gebrul stijgt op uit de televisie, het buitensporige lawaai neemt bezit van de woonkamer en de vuurrode Stefania roept wanhopig: wat is er gebeurd, Gheorghe, zeg nou, ze is gevallen, ja hè, ze is gevallen, zeg het nou! Haar man knielt naast haar neer, pakt haar hand om haar overeind te helpen en mompelt: kijk dan, kijk. In slow motion schiet het dunne lichaam van hun kind door de lucht, onthecht, de krankzinnige sprong glijdt langzaam voorbij, terwijl Stefania snikt en haar hand uitsteekt naar die minuscule gestalte, op de rug gezien, die een menigte van duizenden snikkende volwassenen groet.

Missie volbracht

Ze wachten op haar. Het is de eerste persconferentie en de zaal met vijfhonderd plaatsen is afgeladen vol; zelfs op de grond zitten mensen, er is geen enkele plek vrij. De wanden zijn bedekt met mooie stof met geborduurde bloemen. Als ze eindelijk binnenkomt, gekleed in het trainingspak van de Roemeense equipe, met blauw-geel-rode banden en een hamer en sikkel op de borst, tilt haar trainer haar op en draagt haar in zijn armen naar haar plaats; de pop die ze tegen zich aan drukt draagt hetzelfde trainingspak als zij en hun haar zit hetzelfde, in twee staartjes met rode linten. Boven haar hangt een portret van president Ceaușescu.

De journalisten mogen Nadia alles vragen wat ze willen, verklaart een vriendelijke jonge vrouw met een sterk Roemeens accent. Ze staan, want er zijn niet genoeg stoelen, de volwassenen maken zich net zo klein als zij, hou je van chocola, Nadia, zeg eens iets in het Frans! In het Frans! Bravo! Speel je weleens Monopoly, Nadia, heb je een vriendje, Nadia, en als ze haar schattige puntige hoektandjes zien (melktanden? O nee, ze is veertien), lijkt het alsof ze stuk voor stuk elk moment op hun duim kunnen gaan zuigen. Nog een keer, Nadia, nog een keer, als ze het jurylid nadoet dat haar ontredderd naar die één komma nul nul zag kijken en toen tien vingers opstak. Een tien! *Great!* En wat is ze nu van plan, nu ze de perfectie heeft bereikt? Ik kan nog beter, belooft ze serieus, met haar lappenpop tegen haar borst gedrukt, gekoesterd door de blik van haar trainer, een beminnelijke, besnorde reus. Dan zul je een andere sport moeten uitvinden, concluderen ze. Was je verrast dat je een tien kreeg, Nadia? Ze haalt haar magere rechthoekige schouders op en mompelt in het

Roemeens: ‘Ik wist dat het perfect ging, ik heb al wel eerder een tien gehaald, dat is niets nieuws.’ Zou ze het misschien verkeerd begrepen hebben? Ze vragen het opnieuw. Was je verrast dat je ge-won-nen had, ze schudt het hoofd, vind je het zielig voor Olga en Ljoedmila, nee nee, herhaalt ze beslist, niet zielig. Ze proberen het anders: ‘Hoe heb je gisteren je overwinning gevierd?’ Pruilend, haast geërgerd zegt ze: ‘Ik heb helemaal niks gevierd. Ik wist wel dat ik in elk geval een podiumplaats zou halen. Ik ben gaan slapen.’

‘Wat is je lievelingstoestel?’

‘De ongelijke brug, want daar kan ik figuren op doen die de anderen nooit zullen kunnen.’

En... zou ze niet eens kunnen glimlachen? Ze zucht. Het spijt me, maar als mijn voet na een paar salto's op de diagonaal op de witte band van de vloer terechtkomt, al is het maar drie centimeter (ze steekt haar hand op en vouwt haar duim, wijs- en middelvinger open), dan krijg ik puntenaftrek. Dus ja, ik kan wel glimlachen, maar pas als de missie is volbracht. Er barst gelach uit in de zaal, gevolgd door applaus: de missie, wat schattig, een klein koloneltje! Een Engelsman beweert dat ze technisch gezien de opvolgster is van Olga K., maar hij wordt direct door de trainer afgekap: ‘Wij zijn representanten van de Roemeense school, we doen niemand na.’ Sommige mensen in de zaal speculeren over haar kinderlijkheid. Haar bleke gezicht als ze haar oefening doet, haar koelbloedigheid: zodra ze haar score zag trok ze haar trainingsjack aan, een minifunctionaris van de Dienst Acrobatiek! Een paar ochtenden geleden zag ik haar bij het medisch onderzoek in het olympisch dorp, ze knipperde niet eens met haar ogen, ze was volkomen uitdrukkingloos. Wil ze ons nog iets vertellen? Ze houdt van yoghurt en ze eet geen brood. Perfect. Een communistische robot van veertig kilo, dat is ze. Een zekere gratie kun je haar niet ontzeggen, maar het is een metalen, efficiënte gratie die niets weg heeft van de lyriek van de Sovjet-turnsters, geen zwanen, geen Tsjaikovski; de Roemeense meisjes zijn puppies die kunstjes hebben geleerd, ze apporteren en dienen de staat. Dit is geometrie, dit is rekenwerk.

Ze beginnen de vroegere modellen al te missen, Olga bijvoorbeeld, die op de Olympische Spelen van München zo koket was, opwindend gewoon, en die snikte toen ze viel, of Ljoedmila, een bedaarde lady uit de Sovjet-Unie, die alles won. En nu gaat die traditie van klassieke dans uit de reusachtige USSR verloren door een obscuur satellietstaatje dat net is gekroond tot specialist in goed afgerichte meisjes (die tragische scène waarbij de mooie Ljoedmila uit een vorige eeuw in de armen van de trainer stond en haar tranen voor de verslaggevers probeerde te verbergen, terwijl die angstaanjagende, scharminkelige snotmeid voor haar neus langs paradeerde).

Het kind moet uitrusten voor de laatste oefeningen; ze verlaten de zaal overladen met geschenken, pruimenlikeur, prachtige doeken uit Transsylvanië: Roemenië produceert van alles. Ze zien collega's die niet meer in de zaal konden, ze vertellen over het meisje, lijkleek vanaf haar witte turnpakje, via haar met magnesium bestoven handen tot aan haar gezicht dat kleurloos van vermoeidheid was. Iedereen keert terug naar zijn hotel om de laatste hand te leggen aan het artikel dat vannacht verstuurd moet worden; ze zijn weinig wijzer geworden van de persconferentie. In de lobby vat de televisie de andere gebeurtenissen van de dag gehaast samen om hét evenement te kunnen uitzenden, want dat is er maar één en dat is zij. Een jonge vrouw zet snel het geluid harder: Nadia begint aan haar vloeroefening.

En ze beseffen dat dit iets anders is. Die springerige charleston waarop ze haar oefening doet, dat *Yes Sir, That's My baby*, een deuntje doordrenkt met een vreugde van vóór 1929, *yes yes yes*, ons jokkebrokje verandert alles, ondermijnt de grenzen van het mogelijke, *yes sir*, ze zet haar handen niet eens op de vloer om zich af te zetten, de lucht tilt haar gewoon op, *my baby*, en iedereen weet dat het klopt, *that's my baby baby*, inderdaad, ze gaat perfect om met haar kind-zijn, herschikt het, ze is een kleine vagebond uit de stomme film van wie je het gezicht in je handen zou willen nemen. Alles wordt vrolijk. Licht. En het maakt de veiligheidsmaatregelen van deze Spelen iets minder drukkend, want het bloedbad van München ligt nog vers in het geheugen,

met de gijzeling en executie van de Israëliische atleten. Het meisje neemt ons bij de hand en samen draaien we rond in een spiraal van onbezorgdheid. Ze groet de menigte die overeind is gekomen, in een rij verlaten de humeurige Russinnen achter de trainer aan de zaal, terwijl Béla met zijn vuisten omhoog slaat en de lucht te lijf gaat, dolblij, omringd door kleine, springende meisjes met wallen van slaapgebrek onder de ogen en een droge mond van de honger. Ze wordt in triomf rondgedragen, als het moest zouden we neerknielen voor dat elfje van één meter vierenvijftig dat de overal in het olympisch dorp aanwezige machinegeweren wegwuift. Ze heeft de Spelen gered, die alleen uit getallen bestonden: 9.250 atleten omringd door 3.235 begeleiders, in de gaten gehouden door meer dan 8.000 journalisten en 16.000 soldaten die acties moeten voorkomen van de Baader-Meinhofgroep, Carlos, Japanse zelfmoordterroristen, de IRA, de Palestijnen of zelfs, wie weet, Québecse onafhankelijkheidsstrijders.

En dan, in de stilte na de festiviteiten, zetten miljoenen moeders de televisie uit die sinds 17 juli de hele dag aan heeft gestaan; ze missen hun Karpatenelfje nu al. Ze dromen dat ze er zelf ook zo een hebben: een kleine, bleke dochter die het dolgraag goed wil doen, verstandig, serieus, ijverig en kalm, zonder praatjes, die een podiumplaats behaalt en dikke medailles op haar stevige, platte borst laat glinsteren, die miljoenen en miljoenen kijkers betovert en daarna voor het oog van de camera's van de hele wereld haar score afwacht, die haar oefening afsluit in de pose waarvan een briefkaart wordt gemaakt die overal verkocht zal worden, iemand uit dat bizarre land Roemenië die eraan gewend is bewust te leven en voor wie je mooie haarlinten koopt: een heerlijk, glad, geurloos meisje. Ze verlangen ernaar ook zo'n kind te bezitten dat buiten de wereld staat, dat niet weet dat je niets voor haar kunt doen en dat ze binnenkort, heel gauw al, zal worden ingehaald door een banale biologische toekomst.

En dan, in de stilte na de festiviteiten, zetten miljoenen meisjes de televisie uit die sinds 17 juli de hele dag aan heeft gestaan, afwezig alsof ze een tijdje weg zijn geweest. Voor de spiegel op de

gang proberen ze haar triomfantelijke groet uit, ze strekken hun armen en ze krommen hun ruggengraat zodat hun borst opbolt, en hun T-shirt ontbloot de huid van hun buik waarin hun polyester short een afdruk heeft gemaakt. Ze dromen dat ze zelf ook zo'n snel lichaam hebben. De meisjes uit het Westen scheppen nog maar één keer puree op en hoeven die avond geen toetje, want ze hebben een geheime missie om het wit te verspreiden, het prachtige wit van het turnpakje en het magnesium en Nadia's heilige leven in de sneeuw, ongetwijfeld, want verder is daar niets.

In reactie op mijn verzoek om getuigenverklaringen om dit verhaal mee te schrijven, krijg ik tientallen brieven en nog veel meer mails van fans van Nadia C. De meeste van die vrouwen zijn tegen de veertig; andere zijn piepjong, niet oud genoeg om haar live in Montreal te hebben gezien. Maar allemaal herinneren ze zich de schok. Hun verbazing toen Nadia C. de computer van slag bracht. Hun plotselinge afkeer van ontbijtgranen met veel te veel suiker in dozen waar een wegwerpspeeltje in zit, een overvloed die misplaatst aandoet in het rijk van de heldhaftige ontbering. Hun weigering om onpraktische rokken aan te trekken, omdat ze liever op Nadia C. willen lijken, van wie het witte turnpakje een verwijtende spiegel wordt van hun softe, plichtenloze leventje. Want Nadia C. is niet alleen maar licht, ze is machtig en meedogenloos. Nadia C. glimlacht nooit, bedankt nooit; het zijn de volwassenen die haar smeken om een blik. Ze zwijgt, afstandelijk, geconcentreerd, omringd door volwassenen in trainingspak, vreemde gymleraren die haar eerbiedig feliciteren. Ze is afkomstig uit een land dat zij en zelfs hun ouders geen van allen kenden voordat het op televisie kwam. De poster van Nadia C. is het domein van de meisjes uit de zomer van 1976; de jongens prikken liever Farrah Fawcett op de slaapkamermuur; onder haar amberkleurige badpak zijn haar gebronsde dijen, lauw en uitnodigend, licht gespreid.

*

Tijdens ons eerste telefoongesprek leg ik Nadia C. uit dat dit verhaal niet per se hoeft te kloppen, dat ik me het recht voorbehoud

om haar stiltes in te vullen. We komen overeen dat ik haar de hoofdstukken een voor een zal opsturen, zodat ze haar mening kan geven.

'Beste Nadia,

In antwoord op je vragen: je relatie met Béla zal ik later in het verhaal uitwerken. En wat de chronologie betreft: ik denk dat we moeten beginnen met Montreal, dan hebben we dat maar gehad, zou ik bijna zeggen, want dat weet iedereen al, of daar bestaat op z'n minst nog een herinnering aan. We zullen het er in de loop van de week nog over hebben, ik bel je nog. Hierbij het vervolg, of beter gezegd je begin!

Hartelijke groeten.'

Een akker vol Věra's

Drie jaar lang formulieren invullen om een experimentele turnschool op te richten waar rekensommen hand in hand gaan met oefeningen op de ongelijke brug. Drie jaar vergaderen in Boekarest met functionarissen die je moet overladen met geschenken om er een beetje schot in te houden, met boerenham en Amerikaanse whisky die een vriend van Béla, die bij de douane werkt, in beslag neemt van diplomaten. En nu er een locatie is gevonden, in het stadje Onești, zijn er krap dertig meisjes die overeenkomen met wat Márta en Béla zoeken. De turnfederatie is verrast en geïrriteerd: er is toch geen gebrek aan meisjes die naar zo'n school toe willen, waarom gaat er zoveel tijd verloren? De toelatingseisen zijn gewoon te hoog! En dan: meisjes. Altijd maar meisjes. Waarom zou je die jongen niet aannemen die op zijn hoofd kan staan en hoger kan springen dan zijn zus? In de hoogste kringen is men bevreemd. Wat is dit nu, kameraad, een sport die is voorbehouden aan meisjes?

Heeft hij een theorie? Een ingeving? Een constatering? Het idee kreeg vorig jaar gestalte, toen Béla en Márta de wedstrijden in de buurlanden afgingen en alles noteerden: de sterke en zwakke punten van de turners, de muziek, de figuren die bij het publiek in de smaak vielen. In de Sovjet-Unie put men uit het vocabulaire van de klassieke dans, terwijl de Hongaarse en Bulgaarse meisjes wijds en sportief bewegen, als ware bergbewoonsters die voor hun gezondheid gaan wandelen. Als ze jonger beginnen, kunnen ze minimaal drie keer aan de Spelen meedoen, roept Márta geïmponeerd uit. De populairste Roemeense turnsters lopen tegen de twintig en de meesten verliezen elke interesse in wedstrijden

zodra ze zijn getrouwd. ‘Al die investeringen, al die tijd, en dat allemaal voor huisvrouwen die alleen nog maar een potje willen koken en hun benen willen spreiden,’ moppert Béla als hij uit de zoveelste wedstrijd komt. ‘En het is verdomme zo saai als een balletvoorstelling, zijn ze bang dat hun haar uit model raakt of zo? Zelfs mijn oma maakt nog betere koprollen dan zij!’ Woedend over de omzichtigheid en softheid van de deelnemers gaat hij met Márta op een bankje in het naastgelegen park zitten: ‘Ik kijk nog liever naar spelende kinderen!’

Kinderen die onhandig aan een boomtak hangen, buiten adem, en er niet om malen dat dat gevaarlijk is, kleintjes van wie je aldoor vreest dat ze zullen vallen. En toch, ondanks je angst kun je niet wegstaren. Of juist vanwege je angst, want ze kunnen kapot. Dus ja, jongetjes springen hoger dan meisjes en ze rennen sneller, ze laten graag zien wat ze kunnen, terwijl meisjes vaak verlegen de pasjes uitvoeren die ze hebben geleerd. Maar een dappere, actieve jongen blijft gewoon een jongen. Nee, dan meisjes. Die zijn lichter en soepeler, die hoef je alleen nog lef bij te brengen!

*

‘Heb je al weleens een wedstrijd met Věra gezien, kameraad, Věra Čáslavská?’ vraagt Béla aan de bureaucraat die zijn dossier behandelt en die zich bezorgd afvraagt of het wel een goed idee is, zo’n school alleen voor meisjes. Natuurlijk! Iedereen kent de grote Tsjechische kampioene, ook al vraagt men zich nu, in de zomer van 1969, af of de nieuwe Tsjechische machthebbers haar ooit nog toestemming zullen geven om deel te nemen aan wedstrijden in het buitenland, na de Olympische Spelen in Mexico van het vorige jaar, toen ze ten overstaan van de media van de hele wereld de Sovjet-vlag opzettelijk de rug toekeerde – een schandaal. En nu begint die Hongaar – die, herinnert de ambtenaar zich, toegang lijkt te hebben tot een onuitputtelijke voorraad buitenlandse drank – aan de andere kant van de lijn te brullen: die Věra’s? Daar kweek ik op mijn school akkers vol van die je alleen nog hoeft te plukken! Kameraad, stel je nou eens een jongetje

voor, met z'n dingetje in zo'n strak turnpakje, tussen mijn mooie akkers vol Věra's! Hou toch op over jongetjes! Weet je wat? Als ik in Boekarest ben, dan drinken we samen op de Věra's!

Het visioen

Aan het begin van het eerste jaar staat er een hele menigte voor de nieuwe school. Zowel de sceptici als de ouders van de uitverkorenen willen hem zien, die Béla die met zijn vrouw in Onești is komen wonen. Béla. Een van oorsprong Hongaarse naam, hij zal wel uit Transsylvanië komen. Men zegt dat hij kampioen kogelslingeren en boksen is geweest, dat hij aan rugby doet en in het nationale handbalteam speelt. Maar... hoe zit het dan met turnen, vragen de ouders zich ongerust af. O, zijn vrouw heeft kennis van dans, anatomie en voeding. En Béla heeft twee jaar lang geprobeerd een handstand te doen, wat is uitgemond in een valpartij die een einde heeft gemaakt aan zijn schizofrene illusie van lichtheid. Maar hij is enorm sympathiek, die besnorde reus die de meisjes in zijn armen optilt en beweert dat hij het Roemeense turnen, dat al een paar jaar op apegapen ligt, nieuw leven in kan blazen; hij slaat de twijfelaars op de rug en spuugt op de grond als je over de Russische kampioenes begint.

*

Ze hebben resultaten beloofd aan een onderknuppel die whisky tekortkomt en die de school met een enkel ijverig briefje kan sluiten. Geen tijd te verliezen dus. Eenentwintig dagen lang testen Béla en Márta de meisjes uit. Ze denken dat ze aan het spelen zijn, terwijl er eigenlijk onderlinge wedstrijden worden gehouden om hun snelheid te beoordelen. Sommigen lopen na krap een week al op hun handen, en in de tweede week krijgen ze de opdracht om een ruggelingse brug te maken en hun voeten

naar de hemel te gooien. Voorzichtig lopen ze voor het eerst aan de hand over de tien centimeter brede balk. Na afloop van de derde week heeft Béla krap vijf namen over. Waarvan een met een vraagteken erbij. En de anderen? Die huilden toen ze vielen. Klampten zich aan hem vast en lieten niet meer los. Zakten tijdens het opdrukken lachend op de grond of vertrokken hun gezicht op het moment dat hij hun lenigheid beproefde door hun been steeds verder op te tillen. Het is niet zozeer door hun hapering dat ze zijn afgevallen, als wel doordat die zo ongegeneerd was. Wat hij zoekt is duidelijk genoeg, maar vooralsnog onvindbaar.

Tot het einde van die ochtend op het plein van de lagere school van Onești. Jaren later heeft Béla het verhaal van hun ontmoeting geperfectioneerd, en het begint altijd hetzelfde: toen hij haar zag, wist hij het meteen. Daar zou hij nog aan kunnen toevoegen dat ze hem vlak daarna weer ontglipte: ze verdween. Een bruinharig meisje dat op een donderdagochtend op het muurtje van het schoolplein een heel verdienstelijke radslag maakt. Ze had staartjes, herhaalt hij steeds bij zichzelf, om zich een detail in te prenten waaraan hij haar kan herkennen als de bel gaat en de kinderen haastig wegrekken en twee aan twee in de rij gaan staan. Maar alle meisjes hebben staartjes, het is kwart over tien, de hemelsblauwe bloesjes verdwijnen in de richting van de donkere lokalen, en zij ertussenin.

Hij laat geen deur ongeopend, gaat alle klassen af, verontschuldigt zich dat hij de tijd van de onderwijzeres verspilt, waagt een: ‘Wie houdt hier van turnen?’ en soms steekt een jongen zijn hand op. ‘Wie kan hier een radslag maken?’ vraagt hij steeds opnieuw, terwijl hij voelt dat zijn vermoeidheid vermengd raakt met irritatie omdat hij haar niet terug kan vinden. Dolblij met de onderbreking willen heel veel kinderen het wel voordoen aan die meneer, en terwijl de onderwijzeres ontroerd raakt door hun doodgewone, middelmatige bewegingen, voelt hij dat hij boos wordt; hij verlaat het lokaal als een gezette leerlinge voor de tweede keer een radslag probeert, het heeft geen zin om nog te blijven. Tot het laatste lokaal van de verdieping (of maakt hij

dat er nu van, zeven jaar na dato, nu hij het aan de journalisten vertelt, uit effectbejag, kijk eens hoe alles van dat ene moment afhing?).

Opnieuw vraagt hij wie er een radslag kan maken en achter in het lokaal worden handen opgestoken. De staartjes van het bruinharige meisje zitten een beetje scheef, ongetwijfeld is dat bij het spelen gebeurd. ‘Jullie daar, willen jullie het me voordoen?’ De twee meisjes fluisteren elkaar iets in het oor, en terwijl ze een blik op de juf werpen om zeker te weten dat ze echt in de klas over de kop mogen gaan, staan ze op uit hun bank. Naar rechts. Naar links. De brunette kijkt niet naar hem, gaat helemaal op in de figuur die ze, aangemoedigd door het applaus van de andere kinderen, nog eens herhaalt. Comănesci Nadia en Dumitriu Viorica. Toestemming van de ouders verkregen in september 1969. Externe leerlingen.

Die opmerking van Béla over de turnsters van toen, die ‘bang waren dat hun haar uit model raakte’, is niet wat je zou denken: het is geen vrouwonvriendelijke grap, verzekert Nadia me als we dit hoofdstuk door de telefoon bespreken, integendeel juist.

‘Ze waren oprecht bang om niet “vrouwelijk” genoeg te zijn, want bij meisjes hechtte de jury de meeste waarde aan gratie en postuur. Zweten was alleen voor mannelijke turners, de vrouwen mochten juist niet te sportief overkomen... voor Béla maakte het niet uit of je er leuk uitzag, hij koos elke week de grootste waaghals uit ons midden, en de snelste. Die onderscheidingen wilden we allemaal hebben... Hij waardeerde ons om onze kracht, onze moed en ons doorzettingsvermogen, niet om ons kapsel! Ik denk dat hij daarom met zulke jonge meisjes wilde werken, omdat wij nog niet de tijd hadden gehad om al die... regels te leren.’